

1644.

1. Covringius, Hermannus: De constitutione episcoporum Germaniae.
2. Covringius, Hermannus: De judiciis reipublicae Germanicae. 2 Saep. 1644.
4. Hahn, Henricus: De jure arrestorum.
- 5^{a et 6^a} Hahn, Henricus: De scripturarum recognitione et comparatione. 2 Saep. 1644 et 1676.
- 6^{a et 7^a} Hahn, Henricus: De collisionibus bellicis et quatenus eas justae vel injustae sunt. 2 Saep. 1644 et 1676.
7. Scheüel, Henricus Julius: De civitate et republica in genere.

1877.
1. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
2. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
3. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
4. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
5. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
6. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
7. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
8. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
9. Band, 1. Heft, 1. Lieferung
10. Band, 1. Heft, 1. Lieferung

ΣΥΝ ΘΕΩ.
EXERCITATIO POLITICA
DE
CIVITATE ET
REPVBLICA IN
GENERE.

QVAM
ADSPIRANTE SVPREMO NVMINE

PRAESIDE

Viro Clarissimo atq. Excellentissimo

DN. HENRICO IVLIO *Scheurl*

Opt. Art. & Philos. Magistro, Moraliū ac Ci-
vilium Professore Ordinario, Facultatis Philoſophi-
cæ Seniore, Præceptore ac Favitore suo æta-
tē plurimum colendo,

IN ILLVSTRI ACADEMIA IVLIA

Publico examini subiicit

NICOLAVS ERASMVVS *Nissen*

Holsatus.

In majore novi Julci auditorio.

Ad d. XVII. Martii.

HELMÆSTAD I,

Typis HENNINGI MULLERI acad. typ.

CIO-ID C XLVII.

1647
~~1647~~
7
9
/

ΣΥΝΘΕΣΙΣ.

THESIS I.

Vod Corpori est Medicina, hoc civitati est Politica.

II. Quas igitur partes, cum aliis quibuscunq; practicarum disciplinarum cultoribus, præcipuè sibi considerandas sumit Medicus, de iisdem quoque Politicum sollicitum esse debere, certum est.

III. Sunt autem hæ. 1. Finis. 2. Subiectum, & 3. Media.

IV. Nam in subiectum hoc est humanum corpus, (de Veterinariis enim i. e. Mulomedicis, Hippoiatricis similibusq; aliis nunc nobis non est sermo) sanitatem tanquam ultimum finem, per media legitima, introducere vult medicus: vel certè si nondum amissa fuerit, eandem in eo conservare conatur.

V. Id ipsum quoq; Politicum intendere, & ratio clamat, & experientia testatur, & eruditissimi quique Rerum publicarum gubernatores, authoritatis suæ calculo firmatum eunt.

VI. Ipsa enim certè disciplina, quam Politicus & discit & usurpat, dupliciter considerari potest Vno modo, ut docetur & certis quasi præceptis includitur: unde, quum Theoretici quippiam in se habeat, scientia civilis dicitur.

VII. Altero: ut jam apprehensa possessorem suum ad operandum non solum aptum, verum etiam promptum

A

(quod

(quod proprium est habitus acquisiti) reddit. Atq; ita nihil aliud fuerit, quam, ipsa Prudentia.

IIIX. Hac verò quum duplex sit secundum Peripateticos, vel potius secundum veritatem: Privata nimirum & Publica, utraq; salutem mortalium quærit eam, quæ in hac vita potest obtineri.

IX. Privata namque dicitur, quâ quis sibi suisque tantum consulit. Et in ea moralis Philosophus præcipue est occupatus.

X. Publica: quæ se in totam diffundit Civitatem: estque vel Architectonica, quæ leges ferre, & de novo Remp. fundare docet, vel Deliberativa, quæ de Reip. commodis &c. consultat; vel Iudiciaria, quæ controversias inter cives obortas, decidit, sedat, & amolitur.

XI. Quo vero cunque tandem modo prudentiam accipias, salutem hominum quærit, sive singulorum salutem, sive etiam totius alicujus Humanæ Societatis.

XII. *Ac prudentis quidem videtur esse (verba sunt Aristotelis lib. vi. Ethic. Nicom. c. 5.) in illis quæ sibi bona & utilis sunt non singillatim (verbi gratia quænam ad bonam valetudinem, aut ad vires) sed universè quæ ad benè beatèq; vivendum conducant, benè consulere posse.*

XIII. Vnde ibidem Prudentia definitur: *Habitus cum ratione vera coniunctus, ad agendum idoneus, (intellige ad modum Directionis, non inclinationis; ne Morales Virtutes cum Dianoeticis confundas) in his occupatus, quæ Homini bona & mala sunt.*

XIV. Et paucis interjectis: *Quapropter necesse est, ait, Prudentiam habitum esse, cum ratione vera coniunctum ad agendum idoneum, in bonis humanis occupatum.*

XV. Et quamvis ab ipso Aristotele Deliberativa & iudiciaria prudentia, propterea quod maximè incurrat
in

sensus, præcipuè *Civilis* appelletur; Architectonica tamen, sine dubio princeps est & Domina, ut vel ipsum nomen ostendit. De iis verò, qui in Rep. jam constituta deliberant, judicantvè, disertis verbis Philosophus ita pronunciat: *μόνοι γὰρ περὶ τῶν πραγμάτων ὡς αὖτε οἱ χειροτέχνου.* *Sali enim hi, tanquam Operarij Quidam, in rebus gerendis versantur.*

XVI. Equibus omnibus rectissime ad Atticum summum epist. xi. lib. i ix. Disertissimus Romuli Nepotum concludit: ut Governatori cursum secundum, Medico salutem, Imperatori Victoriam, ita Moderatori Reip. Beatam Civium vitam esse propositam.

XVII. At hic externus Politici finis, non semper in ejus facultate positus. Sicuti nec in gubernatoris secundus cursus, nec in Imperatoris Victoria: nec verò in Medici Valetudo. Etenim:

Non est in Medico semper relevetur ut ager

Interdum doctâ plus valet arte malum.

XIIX. Internus autem finis, qui ad externum comparatus ad instar Medii sese habet ipsumq; adeò officium artificis concernit, est ipsa Multitudinis Civilis ordinatio, certis quibusdam Legibus comprehensa, quam si Politicus in sua potestate non habet, ne nomen quidem suum tuebitur.

XIX. Quemadmodum nec Medicus jure vocatur qui medicamenta præscribere nequit, nec Imperator qui aciem non potest instruere, vel alia quævis ad conservandum exercitum necessaria præstare.

XX. Et sanè Civitas in nullum hæctenus ordinem redacta, nil aliud est quam bellua multorum capitum, cui hoc proprium ut Lipsius alicubi eleganter loquitur, quod caput nullum habeat.

XXI. Quod ipsum etiam Plato innuere voluit,

quando civitatem ζῶον ἐνσποφώτατον, i. e. animal maximè versatile, appellavit. Quod scilicet difficulter, & non nisi ab iis regatur, qui solertiâ, prudentiâ & Versatili istâ. Eloquentiâ pollent, de qua Plutarchus in Præceptis gerendæ Reip. præclarè differit.

XXII. Civitas ergo materia est Reipublicæ, quæ nisi in illam ut forma quædam introducatur, corruat populus necessum est: quod certo ordine jubendi parendique destituatur.

XXIII. Quo sine nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum universum genus stare, nec rerum natura omnis nec ipse mundus potest, ut elegantissimè juxta verissimeq; Cicero libro III. de legibus nos docet.

XXIV. Vnde jam facile apparet, de Civitate prius agendum esse quam de Republica. Id quod Philosophus etiam observat. Nam cum III. Polit. c. 4. de Rep. demum agat prioribus, ejusdem libri capitibus de Civitate ipsa differit.

XXV. Quin etiam I. I. Politicorum statim in initio, de civili communione, quæ πόλις istic καὶ ἡ κοινὴ πολιτικὴ vocatur, tam accuratè disputat, ut dictis nihil quicquam superaddi videatur posse.

XXVI. Medicos enim eos ibidem imitatur, quos lib. I. Ethic. Nicomach. c. 13. χαρμέντες, hoc est, Elegantes & accuratè doctos vocat. Qui subjectum suum, corpus humanum videlicet, per sectiones Anatomicas resolvunt in ventrem supremum, medium & infimum (vel ut alii in caput, truncum & artus) donec ad minutissimas tam similes quam dissimiles deveniatur partes.

XXVII. Quemadmodum, inquit, in aliis rem compositam ad simplices usq; partes dividere oportet (eæ namq; totius sunt minime) ita & civitatem ex quibus componatur videntes, consi-

considerabimus, at q̄ adeo de his magis quid inter se differant, & si qua ratione & via, singula de quibus dictum est, tractari possint.

XXIIX. Hinc statim de societate Mariti & Vxoris, Domini item ac servi agit: unde familiam seu domum oriiri demonstrat.

XXIX. A familiis porro ad *ἀποικίας* seu vicinitates progreditur, è quibus civitatem tandem componi præclare demonstrat: quam *cap. 2.* societatem perfectam esse docet, bene vivendi causa naturaliter constitutam.

XXX. Quâ occasione Hominem natura ζῶον πολιτικὸν esse probat. Neque huic sententiæ suæ illud adversari dicit: quod quidam mortalium in civitate vivere non posse videantur nec velle.

XXXI. Neque enim secundum naturam id ita fieri; sed vel ob casum, quia quis forte pellitur: vel ob naturam depravatam, ut in hominibus nequam: vel deniq; ob excellentiam quandam humana forte majorem.

XXXII. Itaque duplex est hominum genus, qui revera homines non sunt; sed in figura Humana, alteri divinam alteri ferinam imitantur vitam, ut loquitur præclare in hunc textum Antonius Montecatinus.

XXXIII. Qui etiam ibidem hæc addit: *Ecce quam sunt propinqua, que hic dicuntur à Philosopho iis que scribit Divus Paulus, de Triplice homine: vocat ille. 1. Carnalem. 2. Animalem. 3. Spiritualem. Aristot. hoc textu. 1. Feram. 2. Hominem. 3. Deum.*

XXXIV. Estque eximius D. Augustini in hanc sententiam de Naturali Civitatum origine locus, *lib. XIX. de Civit. Dei cap. 14. ubi: Iusti inquit, non dominandi cupiditate imperant; sed officio consulendi: nec principandi superbia;*

sed providendi misericordiâ. Hoc NATURALIS ordo præscribit, ita Deus hominem condidit.

XXXV. Cumque sententiam hanc ipsæ etiam sacræ literæ passim confirmant, ut patet ex 1. Reg. c. 8. 1. Paralip. c. 29. Dan. 11. & Rom. 13. facillimè quivis intelligit, quid de contraria Mirandulæ & Machiavelli opinione sit statuendum.

XXXVI. Videatur hac de re Cl. Dn. Præses *Dissert. Politic. 1. Thesi 24. & seqq.* Nobis jam illud monuisse sufficiat: Totum videlicet Aristotelis de Civitatum primordiis discursum ab Eloquentissimo Romanorum in perbreve compendium redactum esse *lib. 1. offic.* ubi in hunc modum differitur.

XXXVII. Quum sit hoc natura commune OMNIVM ANIMANTIVM, ut habeant libidinem procreandi, prima societas est in ipso coniugio: proxima in liberis: deinde una domus, cui sunt communia omnia. Id autem est principium urbis & quasi seminarium Reipublicæ.

XXXIIX. Sequuntur connubia & Affinitates, ex quibus etiam plures propinqui: Quæ propagatio & soboles origo est Rerum publicarum. --- Sed cum omnia ratione animoq; lustraveris, omnium societatum nulla est gratior, nulla charior, quam ea quæ cum Rep. est unicuiq; nostrum.

XXXIX. Sed ad civitatem revertamur: quam Aristoteles loc. cit. & Domo & singulis Hominibus Naturâ priorem esse demonstrat. Quod cum primâ fronte paradoxon non nemini videri queat, distinguendum est cum Doctissimo Zabarella *l. 2. De Demonstrat. c. 10.* inter prius naturâ secundum ordinem Generationis & prius naturâ secundum ordinem Scopii & intentionis.

XL. Secundum ordinem Generationis & Vici & Domus & præcipuè Singuli homines ipsâ Civitate sunt prio-

priores. Ex singulis enim hominibus conjugium oritur generationis causa: quâ remotâ nec pater est nec filius, nec Dominus nec servus, & consequenter nec Domus nec Vicus nec Civitas.

XL I. Secundum ordinem Scopî verò seu intentionis, naturâ prior est Civitas omnibus ceteris societatibus: *Itaq; Civitatem quidem Naturâ quam est quisq; priorem esse perspicuum est, ait Philosophus l. c. non proc. à fine.*

XL II. Neque verò libro primo tantum de Civitate agit, sed etiam III. Politicor. doctrinam eandem repetit: & quoniam concreta abstractis sunt notiora, totumq; distincte non cognoscitur nisi partibus cognitis, in ipsius etiam CIVIS naturam & essentiam inquirat.

XL III. Itaque Verum Civem eum esse statuit, cui potestas sit capiendi magistratum vel deliberativum vel judicalem: Civitatem verò talium multitudinem sufficienti rerum ad vitam necessariarum copiâ instructam.

XL IV. Bodino quidem, viro alias eruditissimo sed Aristoteli parum amico, hæc Civis definitio planè non aridet. Argumenta tamen quæ *lib. 1. de Rep. c. 6.* adversus eam adducit tanti non sunt, ut vadimonium deserere nos cogant.

XL V. Nam quod dicit, paucos eam Civitati relinquere Cives, nempe solos magistratûs; subditos autem è numero eorum eximere, nihil est. Neque enim Philosophus Civem esse magistratum dicit; sed magistratus capacem.

XL VI. Iam, omnes Cives actu magistratum gerere non possunt. Ecquis enim pareat? Interim capaces esse possunt omnes, ita ut nunc hic nunc ille, nunc alius deniq; aliusve eum gerat.

XL VII. Quod verò Athenienses vigore hujus definitionis

definitionis seu descriptionis civibus suis exui spoliarive putat, idq; ideò, quòd in ista Civitate Concionibus & Deliberationibus cuius interesse haud licuerit: id verò, sit venia verbo, falsum est.

XLIIIX. Nam 1. Theseus, teste Plutarcho, neminem exclusit. 2. Hæc erat formula convocandi. HVC ADESTO OMNIS POPVLVS. 3. Posito: tempore Aristotelis non omnes admissos; quid derogat hoc definitioni?

XLIX. Quum præsertim in ipso textu concedatur hanc definitionem præcipuè iis convenire civibus, qui in Rep. populari degunt, ut jam jam ostendetur.

L. Est igitur ejusdem farinae & illud Bodini argumentum: quòd secundum hanc definitionem Tyrannidem, Regnum, Oligarchiam & Democratiam Civibus carituras esse concludit.

LI. Solutio enim habetur in textu: ubi ostendit Philosophus, vocabulum CIVIS, si non æquivocum saltem Analogum esse.

LII. *Sciendum autem, inquit, earum rerum in quibus res subiecta specie differunt, & ex his hæc quidem est prima, illa verò secunda, illa deniq; proxima, quâ parte sunt tales, aut nihil omnino aut vix esse commune.*

LIII. Hoc est: ut vocabulis paulò notioribus utamur: quæ secundum prius & posterius dicuntur, non habere genus univocum, atque ideò primum analogatum solere definiri.

LIV. Vnde vix septem lineis interjectis statim subjungit: *Quare explicatus maximè in Democratia est Civis, (πολίτης τῆς πολιτείας) in aliis verò fieri potest ut sit, (talis scilicet qualem definivimus) non tamen est necesse.*

LV. Sed estne omnino nihil, quod desiderari in ea defini-

definitione possit, quam Aristotelicæ huic tanquam, **G**
Dis placet, longè meliorem substituit Bodinus? Id verò
jamjam parebit.

LVI. *Civis*, inquit, *est homo liber, alienæ potestati sub-*
jectus. Non dicam hic multis de eo, quòd definitum sit
in prædicamento Relationis, Genus autem ex Prædica-
mento Substantiæ desumatur.

LVII. Sed illud tamen prorsus nequeo probare:
quòd differentia (**LIBER**) excludat tantum servos; non
autem Inquilinos, Peregrinos, Viatores etc.

LIX. Adde quòd integras etiam reperire sit natio-
nes, quæ sint naturâ servæ: quibus tamen Civitates suæ nō
videntur esse negandæ.

LIX. Minimè omnium autem ferendum, quòd
contra naturam Analogorum ab imperfectione, videli-
cet à parendo, definiatur Civis, quum debuisset à perfe-
ctione definiri, quæ in deliberando & iudicando, con-
sistit.

LX. His ita de civis definitione explicatis, unicam
tantum quæstionem hic enodabimus: *Utrum videlicet Bo-*
ni Viri bonique Civis eadem sit virtus atq. perfectio, quam ipse
etiam Philosophus *iii. Polit. c. 3. proponit*.

LXI. Et verò etsi paulo prolixius, adeò tamen per-
spicue ibidem de ea differitur, ut difficultatis nihil relin-
quatur. Nam Civis Virtus in eo consistit, ut quis amans
sit ejus Reip. Cujus est Civis: sive bona ea fuerit, sive
mala.

LXII. Vnde qui frugi non est, bonus tamen Civis
esse potest in ea Republica, cujus lex sit: *Nemo nostrum fru-*
gi esto. Ut igitur bonus futor, bonus sartor, bonus pistor,
esse quis potest, etiamsi bonus Vir non sit; ita etiam hic
se se res habet.

B

LXIII. De-

LXIII. Deinde ut quis Vir bonus sit, ad hoc unæ eademque Virtutes sufficiunt, quos Iustitia Vniversalis comprehendit: Sed Civium bonorum distinctæ sunt Virtutes.

LXIV. Alia enim decet Consulem, alia Senatorem, Quæstorem alia, alia gregarium civem seu subditum: sicut in domestica societate alia Mariti, alia uxoris, alia Domini, alia Servi est Virtus.

LXV. Aristoteles quidem ipse egregio exemplo, a Nautis desumpto rem illustrat, quos omnes quidem eorundem debere statuit, ut navigatio sit felix, & salvi omnes qui unâ navigant; interim aliud tamen officium esse remigis, aliud gubernatoris, aliud proretæ, & ita consequenter.

LXVI. Optima profecto boni Politici hæc pictura est, quam & Cicero, loco jam supra ex Epistola XI. l. III. ad Atticum citato, commendat, & eruditissimi quique viri suo suffragio comprobant.

LXVII. Etenim gubernator in puppi sedet, haud quaquam otiosus, ut videri cuiquam posset; sed omnia ipse animo curans, primumque ac maximum negotium oculis manuque gerens.

LXVIII. Interea tamen alius malum conscendit, alius per transtra currit, alius remum ducit, alius sentinam exhaurit, alij aliud pro salute totius societatis agunt.

LXIX. Nec agunt tamen hæc omnia arbitrato quisque suo, ut elegantissimè Celeberrimus Caselius hunc locum interpretatur; sed prout Gubernator vel antè docuerit, vel ex re nata comprobaverit suo nutu.

LXX. Affinis etiam est præcedenti quæstioni ea, quæ ibidem à Philosopho movetur: An scilicet Opifices, (præcipuè sordidi & mercenarij) pro veris civibus sint habendi?

LXXI.

LXXI. Ratio dubitandi hæc est. Quantumvis enim Magistratum non gerant: sunt tamen 1. in Civitate nati: (hoc enim nunc præsupponimus) sunt 2. Valdè necessarii in eâdem: & 3. tamen neque advenis, neque peregrinis, neq; servis aut libertinis, annumerari possunt.

LXXII. Solvit autem hoc dubium Philosophus duplici ratione 1. Per instantiam. Nam etiam infantes in Civitate nascuntur à civibus: quos tamen actu ipso jam Cives esse nemo dixerit, qui, quæ sit Virtus Civium, non prorsus ignoret.

LXXIII. Quod ipsum etiam de senibus de pontanis (ut apud Romanos appellabantur) asseverat. *lib. 3. c. 1.* Et pueri, inquit, qui propter ætatem nondum sunt profecti, & senes dimisti; DICENDI quidem sunt cives quodammodo, non simpliciter tamen planè, sed addendo, illis quidem, quod sint imperfecti, his verò, quod jam effecti aut quid aliud simile: nihil enim refert: planum est enim quod dicitur.

LXXIV. Planum esse ait, quòd dicitur: nimirum opus esse additamento, ad nomen civis. Logicus diceret, Secundum suppositionem non Naturalem sed Accidentalem vocari cives: quemadmodum Virginem defloratam dicimus, quæ virgo fuit, aut conjugem desponsatam, quæ forsitan adhuc est infans.

LXXV. Abhorret igitur à logomachijs atque ideò disertè monet: *Σκεπτεόν τίνα καλεῖν πολίτην καὶ τίς ὁ πολιτῆς ἔστι.* Id est videndum, quem civem appellare oporteat, & quis sit Civis.

LXXVI. Conturbatus enim nominum usus, & rerum ipsarum cognitionem conturbat, ait rectissime Galenus *l. 3. de simpl. med. fac.* Et passim Epictetus: *Principium eruditionis est nominum trutinatio.* Quibus Plato præluxit in Gorgia asserens: *Vocabulorum gnaros, gnaros etiam fore ipsarum rerum.*

LXXVII. Vnde Aristoteles & Gorgia Leontini, sive dubitantis, sive joco quodam ludentis, sententiam tanquam improvidè satis prolatam, ruditatis damnat: qui, quemadmodum, aiebat, *mortaria ab ijs fiunt, qui artem hanc tenent h. e. qui conficiunt mortaria: ita esse opifices Larisse, à quibus Larissai. i. e. Cives fierent.*

LXXIIX. Stante enim hac civium definitione, & progressum in infinitum fore existimat; quum etiam de avis proavisque eadem semper redeat quæstio, an scilicet à Civibus sint generati; & desituros esse Cives non eos tantum, qui primitus civitatem aliquam fundaverint, sed & istos qui primi omnium ex illis nati genitivè fuerint.

LXXIX. Adversus argumentum de Necessitate, ab alimentis animalium instantiam affert, quæ necessaria quidem esse concedit, neque tamen pro partibus animalium agnoscit.

LXXX. Videndum autem egregium illud artificium celandi suam conditionem opifices & Mercenarios, quod sub finem *capitis 111. l. 3. politic.* à Principe Politicorum proponitur, hodieque in optimis Rebusp. non sine magno mortalium commodo observatur.

LXXXI. Distinguit præterea Philosophus inter distinctas Rerump. species: quæ ut diversæ sunt, ita diversimodè, ad quæstionem propositam quoque responderi debere statuit.

LXXXII. In statu enim populari, ubi soli excluduntur servi, tum mercenarios tum opifices, pro Civibus haberi posse; in Aristocratia vel Monarchia, nequaquam.

LXXXIII. In Olicharchia, (ubi pauci, sed Divites summam Reip. in manu habent.) Artifices quidem pro Civibus agnoscit: quando videlicet opulentiores jam facti, ab ipso artis exercitio aliquandiu abstinuerint;

Merces

Mercenarios tamen (ut onerum portatores, stabularios
& id genus alios) hoc nomine vix dignatur.

LXXXIV. Sed ad materiam Reip. revertimur hoc
est ad Civitatem, quæ est *Multitudo eorum, quibus aditus jure
suo patet ad iudicia, Deliberationes & Magistratus, sufficientire-
rum ad vitam necessariorum copia, instructa.*

LXXXV. Tullius, loco jam bis citato, res istas ne-
cessarias ita numerat: 1. Ut opibus firma, seu copiis lo-
cuples: 2. Gloriâ ampla. 3. Virtute honesta sit.

LXXXVI. Opes requirit seu Nervum rerum ge-
rendarum, ut alij loquuntur; ne contra coeli tantum in-
jurias, vel adversus famem ac esuritionem sit instructa,
sed ut hostibus etiam queat resistere.

LXXXVII. Exigit deinde & gloriæ quandam
amplitudinem; quæ tamen ad reliqua illa, instar appen-
dicis, accedere videtur: utilissimam tamen, imò necessa-
riam quodammodo, & hanc putamus ad hoc saltem, ut
Cives tum ad statum eundem tuendum, tum ad virtutem
colendam inflammentur.

LXXXVIII. Ob quam quidem virtutis honestatem
etiam Leges in Civitatibus feruntur: quæ intestinas ca-
lamitates prohibeant & à corpore cujusque vim, à Fama
calumniam, à Fortunis periculum arceant.

LXXXIX. Hinc nostro quidem iudicio Philoso-
phus haud injustè reprehendit Socratem. *l. 4. polit. c. 4.*
Quod finem Civitatis in solâ propemodum cohabitan-
tium utilitate collocaverit.

XC. Hoc enim si verum esset; nil fore discriminis
existimamus, inter Hominum & Brutorum quorundam
societatem; Quæ ipsa etiam nonnunquam Monarchiam,
ut Apes; nonnunquam Democratiam, uti formicæ; non-

nunquam verò & Aristocratiā, quemadmodum Grues;
representare videntur.

XCI. De Apibus & Formicis res clara est. De Gruibus diligentiores rerum naturalium scrutatores observant, quod excubias habeant, agmina ducant, magistris militum utantur, ordines deniq; & operum vices servant &c. Quæ campanella in Atheismo triumphato *c. 3. pag. 23.* & sequentibus pluribus exponit & illustrat.

XCII. Vnde illud etiam in eodem Philosophus reprehendit Socrate, quod potio rem Materiæ quam Formæ rationem habuerit, neq; ut par erat, judiciorum rectè constituendorum fecerit mentionem.

XCIII. Quum tamen finis primarius Civitatis sit, ut honestè justeque vivatur: quod quidem sine judiciis & bonâ educatione (quam nihilominus perquam egregiè apud Platonem urget Socrates) vix fieri potest.

XCIV. Postremo & illud ibidem taxatur quod ἐὺ βουλευτικὸν seu βουλευόμενον h. e. consilium ipsum à Socrate fuerit neglectum. Id verò Aristoteles caput ipsum & quasi summam συνέσεως πολιτικῆς esse dicit.

XCV. Eamque in textu citato disertis verbis Iudiciariæ prudentiæ contradistinguit, quam Græcè ibidem δικαιοσύνην δικαστικὴν appellat.

XCVI. Et verò (quod supra jam dictum) res plana est: Illa namque ad Politicum; Hæc ad Ictum præcisè spectat. Illa ex historiis, hæc è legibus jam latis hauritur. Illa absolutè prudentem; Hæc juris peritum facit.

XCVII. Quod autem in uno eodemque nonnunquam individuo hæc ambæ facultates conjungi possint, ipsoque etiam factò jungantur; id ipsi distinctioni nil quicquam derogat. Quemadmodum id Aristoteles exemplo Militiæ & Agriculturæ confirmat.

XCIIIX.

XCIIX. *Equidem, inquit, sive separatim quibusdam ad-
sunt, sive iisdem; (Iudicandi videlicet & Deliberandi fa-
cultates distinctæ;) nihil ad disputationem interest: Nam &
iisdem saepe accidit, & militare & agros colere. Ergo etiam
accidere potest, vult dicere, ut quis sit & iudex bonus &
bonus Senator.*

XCIX. *Cæterum, hoc quicquid est perfectionis;
quod finem Civitatis concernit; à Forma potius h. e. Re-
publica, quam à Materia seu Civitate ipsâ arcessitur. Illa
enim Huic & unitatem & essentiam largitur.*

C. *Hinc Aristoteli non tantum, sed & Platonē
nō idē quoque dicitur, id est, species: quia specificat id,
quod aliàs magnam habebat latitudinem & genericam
tantum naturam exprimebat.*

CI. *Quamdiu igitur hæc forma eadem, tam diu
etiam eadem est Respublica; sin autem mutatur, alia quo-
que exinde Resp. nascitur, quantumvis ædificia, mænia,
suburbia, ipsiq; adeò homines iisdem perseverent.*

CII. *Cumque per hanc formam ordinatus con-
stituaturs cæsus, rectissimè definitur *iii. Politic. cap. 4.*
*Ordo Civitatis, quum in aliis magistratibus, tum in eo maxime,
qui omnium est princeps.**

CIII. *Definitum ipsum est πολιτεία hoc loco: non
strictè accepta, pro ea Reip. forma quæ popularis est, ut
sumitur vocabulum *lib. iv. Polit. cap. 8.* sed paullo latius,
prout omnes Rerump. formas includit.*

CIV. *Nam & Latini, si penitiùs rem ipsam inspī-
cias, eodem modo vocabulum Reipublicæ usurpant.
Nam & omnes Civitatum formas isthoc nomine frequen-
ter appellant, & popularem tamen statum eodem inter-
dum exprimunt.*

CV. *Unde Critici nonnulli contendunt: *Rempo-
plicant,**

publicam, potius (quasi dicas *rem populicam* sive ad totum populum pertinentem) quam *Rempublicam* scribi debere. Quam litem aliis decidendam reliquimus.

CVI. Illud asserere non dubitamus: Si publicum aliquid dicatur quasi populicum; perinde fore, quo tandem cunque modo quibusvisve characteribus vox ipsa scribatur. Res enim eodem recidit.

CVII. Nam in Republica strictè dicta verissimum, & vim Legis fundamentalis habens, effatum est, quod curiæ cuidam urbis celeberrimæ aureis literis inscriptum vidimus: PRINCIPIVM DISCORDIAE EST, ALIOVIO COMMVNE SVVM FACERE.

CIX. Unde Scipio apud Ciceronem (ut Augustinus etiam *l. ii. de Civ. Dei. cap. 21.* observat) *Rempublicam* dicit esse rem populi: Populum autem non omnem cætum multitudinis; sed cætum juris consensu & utilitatis communione sociatum.

CIX. Hic juris consensus, hæc utilitatis communio, nil aliud est quam πόλεως τάξις h. e. Civitatis ordo, Generis locum obtinens in ipsa definitione seu descriptione hac generali.

CX. Eum verò quum in alijs magistratibus, tum verò præcipuè in eo spectari qui princeps est, ita philosophus citato jam cap. iv. libri 3. *Polit.* ostendit.

CXI. τὸ πολίτευμα, inquit, id est, ipsum Regimen Civitatis rerumque omnium quæ ad Civitatem pertinent, κέρου πανταχὲ τῆς πόλεως, id quod summum, est in tota Civitate.

CXII. Quum igitur ibidem dixisset: Ordo est *Respublica*. verbi gratia, in *Democratia* quidem princeps est *Populus*, in *Oligarchia* verò contra *Fauci*: Dicimus autem & *Rempublicam* harum esse aliam; Eodem autem modo dicemus & de alijs: duas

duas statim hypotheses pro eruenda communissima Re-
rum publ. Divisione partim repetit, partim de novo
constituit.

CXIII. Quarum altera quidem est de Fine ci-
vitatibus jam satis prolixè superius explicato: Alterâ de
ipsissimo hoc fundamento dividendi Imperium in com-
muni.

CXIV. Etenim aliud quidem per se utilita-
tem Imperantium, per accidens verò etiam parentium
commoda quærere statuit: Quale est, *exempli gratia*,
Despoticum. Aliud ex adverso per se ac principaliter u-
tilitatem parentium, secundariò tantum imperantium
commodis destinari, dicit. Ut in Imperio Mariti, Patris
& Civili, rectè sese habente, patet.

CXV. Ex utraque autem Hypothesi ipsam tan-
dem hanc divisionem arcessit: Quâ aliæ quidem Respu-
blicæ Rectæ, aliæ verò Depravatæ & à rectis aberrantes,
vel ipsæ potius rectarum aberrationes dicuntur.

CXVI. Verba Philosophi hæc sunt: *Perspicuum
est, Respublicas eas quidem, quæ commune bonum spectant
(h. e. quibus publica salus est proposita) Rectas esse jure &c.
eas verò quæ imperantium tantum, omnes esse depravatas & à
bonis Rebus publicis aberrantes.*

CXVII. Quod ipsum Iudicio Veterum Politi-
corum ibidem confirmat, quorum quemque optasse
ait, ut singuli vicissim in liberis Rebus publ. imperarent.
Tanta nimirum probitas erat mortalium, priusquã lucri
fordibus animi plerorumque infecti essent.

CXVIII. *Nunc verò (verba sunt Aristotelis de
corruptela temporum suorum conquerentis) propter
commoda (i. e. quæstus causa) quæ ex Rep. & Magistratibus
capiuntur perpetuò magistratibus gerere volunt, tanquam si acci-*

C

deret,

deret, ut, qui sint infirmi, (laborantes Avaritiæ morbo, quem Ambitio & Imperandi libido sequitur & accendit) semper magistratûs gerendo benè valeant.

CXIX. Etenim (pergit) sic fortasse imperia persequuntur. Ac si, scilicet, extra magistratum ægri semper essent; eum verò consecuti & jam reapse gerentes revalescerent.

CXX. Qua de re non possumus quin eximiam prorsus Ciceronis doctrinam ex lib. 1. de officiis huc adducamus: Omnino qui Reip. præfuturi sunt (ait Romanorum Disertissimus) duo Platonis præcepta teneant: Vnum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quicquid agunt ad eam referant; oblii commodorum suorum.

CXXI. Alterum: ut totum corpus Reip. curent: ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Ut enim tutela, sic procuratio Reip. ad utilitatem eorum, qui commisi sunt, non ad eorum, quibus commisi, gerenda est.

CXXII. Non addimus reliqua, quæ aurea prorsus, & cum pudore Christianorum quorundã maximo revera sunt conjuncta. Illud tantum verbulo monemus: Hæc ipsa præcepta sparsim haberi apud Platonem Libris videlicet de Rep. 1. IV. & VI.

CXXIII. Et O felices magistratûs, si tutores se esse meminerint, vel potius si re vera Tutores Civitatis appellari quiverint! Felices porrò & subditos seu cives, si Orphanos se crediderint atque pupillos, & horum instar tractari se passi fuerint.

CXXIV. Sed ad Aristotelem revertamur; qui lib. v. polit. cap. 9. requisita boni Magistratûs (præcipue summi, de quo cum primis solliciti nunc sumus) tam præclare proponit & explicat, ut aliorum sententijs hîc facile carere posse videamur.

CXXV.

CXXV. Ac I. quidem & ante omnia Studium
& amorem erga Remp. præsentem in eo desiderat. Hoc enim qui destituatur, ne Civis quidem sit bonus, ut supra probatum est, tantum abest ut bonus haberi magistratus possit.

CXXVI. Nam qui odio habet Remp. & simul est potens, vel certè potentes facile invenit auxiliares, is evertit Remp. etiam lubentiâ ipsâ lubentius. Quod innumeris ex historia exemplis facillimè, nisi res liquida esset, probaretur.

CXXVII. Deinde etiam II. in eodem scientiam requirit, h. e. Facultatem obeundi sua munia maximam. Ut enim ridiculus sit, qui gubernaculum, artis navigandi imperito, commiserit; ita haud magis sanus, qui sciens volensque Remp. tradiderit Non-Politico.

CXXVIII. Equidem non nego; interdum propter Nobilitatem, Fortitudinem bellicam, & ipsam quoque Amicitiam, à Magnis Regibus imperia quibusdam vel summos committi magistratûs. Verùm, non jam quid fiat; sed quid fieri debeat quæritur.

CXXIX. Ecce enim non tradimus instrumenta Musica eleganti alicui puellæ, quantumvis musices imperitissimæ, propterea quod perquam sit formosa? Nimirum formâ non canitur; sed habitu artis illius, qua de nunc nobis est sermo.

CXL. Quin imò non omnis Virtus simpliciter aptum aliquem reddit ad res quascunque gerendas. Quae de re elegans habetur locus apud Plutarchum in apophthegmat. quem haud fortassis incommodè huc transcribimus.

CXLI. Quum L. Domitius (inquit Plutarchus) in castris Pompeianis vellet, ut miles aliquis duceret ordines,

eumq; commendaret ex eo, quod vir probus esset & temperans; si-
talis est, respondebat Cicero: Mi Domiti, quare non proficis eum
tutorem aut præceptorem tuis liberis?

CXLII. Norat enim Vir prudentissimus: aliam
pædagogi, aliam ducis bellici esse virtutem, nec unâ fi-
deliâ (ut in proverbio dicitur) omnes dealbari parietes
posse. Sed quo dilabimur?

CXLIII. Requisitum III. Boni magistratus à
philosopho statuitur Virtus & Iustitia. Æquè enim pe-
riculosum esset, improbo largiri potentiam, atque homi-
ni furioso dare gladium. Nec est, cur credas, si priora
duo adessent, hoc tertio haud opus fore.

CXLIV. Respondemus enim: Fieri posse, ut
quis & Velit quidem & Possit servare præsentem Reip.
statum; nec servet tamen. Propterea, quod habeat sese
ad modum hominis incontinentis dicatq; cum illa apud
Poëtam:

Video meliora, proboq;, deteriora sequor.

CXLV. Itaque magni momenti res est Magistra-
tum rectè gerere: estq; adeò existimandum, si non in
primis; sic satis bellè nobiscum agi, modò vel in secun-
dis vel tertijs saltem consistere nobis liceat.

CXLVI. Hinc ipse etiam Aristoteles, in textu ca-
pitis citati, hanc quæstionem movet: *Vbi hæc omnia in eun-
dem non concurrunt, quemadmodum facienda tum sit distinctio?*
Cumque casum aliquem proposuisset in terminis, hoc
statim egregium documentum subjungit:

CXLVII. Duo, inquit, videntur spectanda: Cujus
rei majorem omnes habeant partem, & cujus minorem. Ideoq; in
Prætura quidem militari *Vsus* (ἐμπειρία sive experientia)
magis, quam *Virtus*, erit spectandus: Nam *usus* magis sunt par-
ticipes

ricipes (nimirum Milites) Virtutis verò minus; in Custodia: verò & Quæstura contrà, majore namq, Virtute est opus, quam quantam vulgus habeat; scientia autem communis est omnibus.

CXLIX. Istud verò jam prorsus aureum nobis videtur, quod aliquam multis interjectis, subjicit &: *Omniū ait, expositorum maximum, ad hoc, ut Resp. conserventur, illud est, quod nunc pleriq, negligunt: INSTITVI CONVENIENTER REBVSPUBLICIS.*

CXLIX. Vbi primùm omnium communem jam isto tempore querelam (*quod nunc pleriq, negligunt*) observamus: eamque adhuc hodie non solum in Re Civili sed etiam Literaria locum habere statuimus. Vnde rectissimè Seneca: *Quoniam superflua discimus, ea, quæ necessaria sunt, ignoramus.*

CL. Deinde ex ipsis visceribus textus eruimus: quid per illud: *INSTITVI. CONVENIENTER. REBVSPUBLICIS:* intelligatur? Quod utique in eo haud positum esse videtur, ut Oligarchici discant, quæ placent Oligarchicis, vel Democratici quæ populo sunt gratissima.

CLI. Sed in eo, ut utrique discant, quibus subditos sine offensa regere, & in officio continere queant. Quam graviter autem hîc peccari soleat ibidem Philosophus ostendit. Nam Nobilium Divitumque Liberos molliter passim ac delicatè educari; Tenuiorum verò, præclaris exercitijs & laboribus operam dare, ostendit. Vnde duo incommoda provenire necessum est.

CLII. Primum est: Quod potentiores præ cæteris petulantes tandem evadant & in reliquos cives injurij; & nihilo tamen minus seditione fortassis obortâ (*quòd molles sint & delicati vel, ut Boethij verbis utar, inerti luxu perdit*) à cæteris facile superentur.

C 3,

CLIII.

CLIII. Alterum: Quod hi ipsi ceteri, id est, tenuiorum liberi, res novas moliri & velint libenter, & verò etiam facile possint. *Velle* putamus; quia injurijs atq; contumelijs sunt laceffiti: *Posse* autem; quoniam in Armis Literisq; exercitati, simulq; laboribus sunt adsueti.

CLIV. Oracula hæc sunt potius, quam præcepta: Sive veritatem spectes ipsam, sive neglectus ipsius eventum: Hoc est, horrenda flagitia, quæ neglectam educationem institutionemque Civium sequuntur. Non opus est verbis:

Ante oculos interq; manus sunt omnia nostras.

CLV. Quum igitur de causis corrumpentibus & conservantibus Respublicas in generali hac doctrina commodè satis agi non possit; nos haud immemores inscriptionis, exercitio huic præmissæ, distinctam hanc cognitionem distinctè de Rerump. speciebus agentibus nunc committimus.

CLVI. Hac interim splendidissimâ Aristotelis gemmâ (quæ caput proximè citatum illustrat) theses hæc quasi obfirmamus: *Legum, ait, etiam utilissimarum & Decretorum, quæ ab omnibus gerentibus Rempublicam sint facta, nulla est utilitas, nisi sint adsuefacti & instituti in Republica.*

CLVII. Quæ verba cum hisce subjunctis: *nam si in uno est incontinentia, est & in Civitate*: doctissimi quique commentatores ita interpretantur. Quales sunt Civium singulorum mores, tales quoque fore Civitates, & Respublicas. Cives enim Incontinentes & mali incontinentem malamque Rempublicam; Continentes ex adverso ac boni, etiam sibi conformem constituent.

F I N I S.

Humanissimo, candidissimoque
pectori.

NICOLAO ERASMO
Nissen.

S O N N E T.

Itæ Musa magistra singularis,
Musæ vita Sophi; in Sophis su-
premis
Primæ est SCHEVRLEADES lucer-
na sedis;
HOC ERASME loco simul locaris,
Dum quid publica res sit hiscè claris,
(Tanquam ardentibus undecunq; tædis,
Monstras & placitis medére fœdis;
Seris unde nepotibus canaris.
Hoc porrò accipias amice suavis,
Quod nostris decori sit Allemannis,
Seu queiscunque viris placere mavis.

Cunctis

Cunctis quin vireas locis & annis,
Et cæptis hominum resiste pravis;
Sic cedit tibi temporum tyrannis.

L. M. Q.

f.

STEPHANVS Rencell
Flensb. Holsat.

Helmsedt, Diss., 1647

ULB Halle

3

006 570 283

VD 17

B.I.G.

Farbkarte #13

DEO.
POLITICA

1647
9/10

TE ET
CA IN

9
/

R E.

M
PREMO NUMINE

I D E
Excellentissimo

V L I O Scheurl

ro, Moralium ac Ci-

Facultatis Philosophi-
c Favitore suo æta-
colendo,

ADEMI A I V L I A

ni subiicit

S M V S Nissen

us.

ci auditorio.

Marxii.

T A D I,

YLLERI acad. typ.

L VII.